

הסתדרות הצופים העבריים בישראל

הנהגת צופי רמת-גן

חוברת זו מכילה את הפעולות הבאות:

פעולה מספר 1 - סקירה ומבוא.

פעולה מספר 2 - סימני דרך דרגה ב'.

פעולה מספר 3 - סימני דרך דרגה ב' - תרגול ע"י משחקים.

פעולה מספר 4 - סימני דרך דרגה ב' - תרגול ע"י משחקים.

פעולה מספר 5 - סימני דרך דרגה ב' - תרגול ע"י משחקים.

פעולה מספר 6 - סימני דרך דרגה ב' - תרגול ע"י משחקים.

פעולה מספר 7 - עקבות.

פעולה מספר 8 - עקבות בתנועה.

פעולה מספר 9 - יציקת עקבות משימה.

פעולה מספר 10 - עקבות יחפים.

פעולה מספר 11 - עקבות רכב.

פעולה מספר 12 - הוצאת מסקנות.

פעולה מספר 1: סקירה ומבוא

נושא: סקירה ומבוא.

המקום: חדר.

אופן ההדרכה: שיחה, פעולה בליווי הדגמות.

אמצעי עזר להדרכה: עזרי אימון, לוח וגיר.

שלבי הפעולה: א. תרגיל שכנוע.

ב. סקירה ומבוא.

ג. סיכום.

תרגיל שכנוע: קח את הניכיד לטיול קצר בסביבה, שאל אותם מי עבר? איזה בגדים לבש? מה החזיק ביד? וכו'. מה צבע הבית בצד שמאל? מספר החלונות? וכו'. סכם את המשחק וגש מיד לשיחה בנושא.

סקירה ומבוא: מטרת נושא העיקוב היא להכשיר אדם שישתמש בעיניו בצורה יעילה, שידע במבט אחד לראות הרבה ולהתרשם מפרטים רבים וחשובים. אדם לא מנוסה על פי

רוב איננו רואה את העיקר ומתרשם מהטפל, לכן אנו הצופים מקדישים תשומת לב רבה למקצוע זה. במשך אלפי השנים הוקהו חושינו במידה כזאת שאנחנו רואים את השובב אותנו, אולם לא קולטים אותו. איבדנו את חוש הריח את חוש השמיעה.

האם ראיתם איך הכלב מרחרחר אחר עקבות? חוש הריח אצלו מפותח מאוד, לכן הכלב יכול לקבוע לפי הריח שבעקבות או בבגד האדם את ריחו של האדם. אף אדם מסוים בתוך המון אנשים. האם ידוע לכם שהחמור או הסוס מרגישים ממרחקים את ריח הצבוע ומקבלים מיד הלם? ישנם גם בני אדם שהחושים שלהם עדיין לא נפגמו. הפראים בג'ונגלים או במרחבי המדבר, כתוצאה מחייהם בטבע ובגלל התנאים בהם הם חיים פתחו את החושים הללו כמו החיות, האדם המודרני שהכל מונח לפניו ואינו צריך להתאמץ, התנוונו אצלו החושים, ורק דרך אחת ישנה על מנת לפתח את חושי וזוהי ההסתכלות הנכונה. לדעת מה מביע כל דבר ולזכור אותו. אנשים המזלזלים בכך נתונים תמיד לסכנות אפילו בזמן הזה, אם זה בטיול במקומות שוממים כמו בערבה אנחנו יכולים להיפגע מחיות שונות, או עלולים לאבד את דרך ורק הסתכלות חדה יכולה להורות לנו שכאן עברו אנשים, מכאן אנחנו יודעים ללכת בדרך זו או להיזהר מללכת בדרך זו. אם נשאר ללא מים נחפש עקבות חיות אשר בסופו של דבר יביאו אותנו למקור מים חיים וכו'. גללי זבל יוכיחו לנו איזה סוג בעלי חיים עבר כאן. רמז של מדורה ילמד אותנו מתי היו כאן אנשים, כמה זמן חנו, ולאן הלכו. אדם שחושו מפותחים ידע תמיד להיזהר, חיוו יהיו יותר בטוחים. אדם שכושר ההסתכלות שלו חד יהיה גם לעזר לזולת (ספר סיפור קים).

סיפור הנער קים

בסיפורו של הנער קים נתן הסופר הנודע רודיארד קיפלינג לקח טוב, איזו יכולת-מעשה יש לצופים. קים, או בשמו המלא קימבול אוהארה, היה בנו של סרג'נט בגדוד אירלנדי שחנה בהודו. אביו ואמו מתו עליו בעודו ילד והוא נעזב לטיפולה של דודתו. חבריו למשחקים היו כולם נערים ילידי-המקום, ומהם למד לדבר בשפתם ולנהוג כמותם. הנער בא בברית ידידות עם כוהן זקן. אותו כוהן זקן נע ונד כל ימי חייו. היער נתלווה אליו והיה מתייר עמו בכל רחבי צפון-הודו. באחד הימים שיחקה לו השעה והגדוד הותיק של אביו נזדמן לפניו בדרך. היה מעשה ובעת סיורו במחנה הצבא, נחשד הנער בגניבה והושם במאסר. שוטרי-צבא חיפשו בכליו ומצאו אצלו תעודת-לידה שלו ושאר ניירות. ראו, שאחד משלהם הוא נער זה ואין יסוד לחשדות שלהם, אימצוהו ודאגו לחינוכו. אלא בכל שעת-כושר היה מתחמק מן המחנה הצבאי. הנער היה מתלבש בבגדי-הודים ועוקר משם והולך ומתערב בין הבריות. הוא ממש כאחד מהם.

לאחר זמן בא הנער במגע עם אדם אחד, הוא מר לורגאן, שהיה סוחר בתכשיטים ישנים וחפצי-ערך יקרי-מציאות, אותו אדם הייתה לו בקיאות באורח-חייהם של הילדים ושימש גם בשירות-החשאי של הממשל האנגלי. ראה מר לורגאן, שהנער נהירים לו מנהגים והליכותיהם של הילדים, גמר אומר, שישתמש בידעו לטובת הממשל האנגלי ויכניסוהו לשירות-החשאי. הוא נתן לו שיעורים באבחון פרטים של זוטות וזכירתם, לקח שיש לו חשיבות יתירה באימון הצופים.

ראשית-חכמה

לורגאן הורה את הנער ראשית חוכמה. הוא העמיד לפניו מגש מלא אבנים טובות ממינים שונים, והניח לו, שיתבונן בהן רגע קט. אחר כך כיסה אותן ושאל את הנער: כמה אבנים ראה ומה המינים שלהן? הנער הנשאל, בתחילה לא נתפסו בזיכרונו אלא מעט מן האבנים הטובות, ולא יכול היה לתאר אותן בדיוק. אולם לאחר תרגול מועט למד לזכור את כולן. כך היה גם בשאר חפצים ממינים שונים, שהונחו לפניו באופן כזה. לבסוף, לאחר תרגולים הרבה מסוג אחר, נעשה קים עובד השירות החשאי וניתן לו סימן של סוד - סיכת נוי, כתו-היכר, לענוד על צווארו ולימדוהו דיבור מסוים, ששתמע ממנו, שהדובר איש-סוד ומועסק בשירות-החשאי.

פעם אחת נסע הנער ברכבת. בקרון ישב אדם אחד מן הילדים, שראשו זרועותיו היו

מלאים מצעים. אותו אדם סיפר לנוסעים, שבנסיעה בכרכרה אל בית-הנתיבות נפל ונחבט ומכאן הפצעים שלו. קים, שצופה טוב היה ועיניו בראשו, הבחין ששריטות יש לו והן עמוקות ולא כתבטות שאדם נחבט מנפילה מכרכרה. הוא לא האמין בסיפור-המעשה. אדם זה אין אמת בסיפור שלו. עורב פורח והנה, כשקשר האיש תחבושת לראשו, ראה הנער, שהוא עונד סיכת-נוי בדומה לשלו. מיד הבין. בלא שהייה יתירה הראה לו קים את הסיכה שלו. פתח האיש בשיחה עמו והיה מתבל דבריו בכמה ממילות-הסתר. השיב לו הנער בתשובה הראויה, כמוסכם. פרש האיש לקרן-זווית עם הנער ואמר לו, שהוא עובד בשירות-החשאי הבריטי, ובעת מילוי תפקיד נטפלו אליו כמה מן האויבים וכמעט שרצחו אותו נפש. בנס הצליח להימלט מהם. מסתבר, שיודעים שהוא ברכבת. מסתבר, שהודיעו במברק לשותפים שלהם, האורבים בסתר לאורך המסילה. הוא רצה להודיע דבר לקצין-משטרה, ולא ידע איך יתחמק מן הפח שטומנים לו האויבים שהוזהרו על בואו. הנער מצא עצה ותושייה.

יש בהודו פושטי-יד חסידים, הנודדים ממקום למקום. פושטי-יד שנחשבים לקדושים והציבור תומך אותם במתן בסתר של מזונות וכסף. בריות אלה לבוש כמעט אין לעורם, מתאפרים הם באפר וסימן-היכר שלהם: צבע שמושחים בו את פרצוף-פניהם.

בתקופה בה אנו חיים כאשר מוקפים אויבים מכל צד כל אדם חייב לפתח את חושיו במידה הגדולה ביותר. לא אחד יקרה ועל החייל לחפש דרך לא דרך במקומות שהוא מכיר, כדי שיוכל להעביר יחידתו מבלי שהאויב יגלה אותם. כדי שיוכל לבצע את המשימה עליו לסמן לאורך הדרך סימני דרך אשר יכוונו את שאר החיילים בדרכם. אולם סימנים אלה צריכים להיות בלתי נראים כדי שלא יגלו את הדרך לאויב. חיילים בעלי הסתכלות חדה ימצאו את הדרך בנקל.

סיכום: סכם ע"י שיחה את ערך ההסתכלות והודע שהנושא שמועבר מתחלק ל - 3 שלבים:

1. סימני דרך דרגה ב'.
2. עיקוב.
3. הסתכלות והוצאת מסקנות.

הודע שבפעולה הבאה נעביר סימני דרך דרגה ב'.

פעולה מספר 2: סימני דרך דרגה ב'

נושא: סימני דרך דרגה ב'.

המקום: שטח מגוון בעל ציפוי.

אופן ההדרכה: הדגמה ותרגול.

1. הצגת הנושא.
2. תרגיל שכנוע.
3. סיכום.

הצגת הנושא: ערוך חזרה על סימני דרך דרגה א'. ערוך משחק דו צדדי לא בשטחים המקובלים, כאשר הקבוצה האחת חייבת למצוא את השניה. הפרש זמן של 15 דקות בין הקבוצה הנרדפת לרודפת.

תרגיל שכנוע: מטרת המשחק להוכיח כי הסימנים המקובלים אשר למדו, אינה מתאימה לשטחים מגוונים. החניכים יצאו למשחק, ברור שהם יתקשו, לכן בגמר המשחק סכם.

סיכום: הסבר שהסימנים בשדה הם אחרים מאשר בעיר. הסימנים חייבים להיות ברורים, אולם יחד עם זאת מוסווים היטב. הם חייבים להיות במקום הגיוני כגון צד ימין של הדרך ובמקום שלא ידרכו ויקלקלו אותם. התנאים הגיאוגרפיים בארצות שונות אינם תואמים, טבעי הדבר שהשימוש בסימני דרך והמצאת צורותיהם הוא שונה. בהודו למשל נמצאים בג'ונגלים במרבית שטחיה של המדינה ואילו במדינתנו הצמחית דלילה. (הסבר לחניכים שבפעולה הבאה נלמד את הצורות המתאימות לנו).

פעולה מספר 3: סימני דרך תרגול ע"י משחקים

נושא: סימני דרך דרגה ב'.

המקום: שטח מגוון בעל ציפוי.

אופן ההדרכה: הדגמה, תרגול, משחקים.

שלבי הפעולה: הדגמה, תרגול.
משחק, סיכום.

הדגמה: הוצא את הקבוצה לדרך צדדית, הדגם להם סימן ותאמר שכל אחד מהחניכים יבצע את הסימן מהחומרים הנמצאים בסביבה. לאחר שכל חברי הקבוצה הכינו את הסימן, עבור עם הקבוצה מסימן אחד לשני וקבע את הסימן הטוב ביותר. נמק והסבר. (מדוע?) הקפד שהסימנים יהיו ברורים ויחד עם זה בלתי נראים ומסווים היטב, שיימצאו בצד ימין של הדרך ובמקום שהאנשים עוברים לא יקלקלו אותו. פתח בחניכים את חוש ההמצאה.

תרגול: חלק את הסימנים ל - 6 קבוצות:

1. הכוון.
2. עמוד.
3. המשך בדרך.
4. פנה ימינה.
5. דרך ארוכה וקצרה.
6. סכנה.

סימני דרך דרגה ב'

סבנה עמוד שמאלה

ימינה זהו הבוון המשך בדרך

למד את החניכים את הסימנים
 כמצוין באיור שלעיל

חלק את הקבוצה לשניים. תן לכל קבוצה לבנות מספר סימני דרך. כל קבוצה תזחה את סימני הדרך של הקבוצה השניה וודא שהחניכים יידעו היטב את הסימנים.

סיכום

סכם את הפעולה על ידי שאלות ותשובות. הסבר שבפעולה הבאה נמשיך בסימני דרך ונערוך משחק.

פעולה מספר 4: משחק

נושא: סימני דרך.

המקום: שטח מגוון ע"י בעל ציפוי.

אופן ההדרכה: משחקים, השתמש בתרגילים 4-5-6 בשילוב עם הכרת הסביבה. לדוגמא: גבעת נפוליון -שבע-תחנות-תל-קסילה וכו'.

שלבי הפעולה: א. הכנות המדריך (הסבר המשחק).

ב. משחק.

ג. סיכום.

הכנות המדריך: הכן מראש את ציר התנועה באורך של 8 ק"מ. התרחב מיישוב ככל האפשר.

הסבר המשחק: קבוצה אחת תצא כ - 20-30 דקות לפני הקבוצה השניה, במטרה למצוא דרך לכיוון יעד של האויב. עליהם יהיה לנוע בהסתר, סגנך בקבוצה יהיה אחראי על הקבוצה לציין סימני דרך לאורך כל הדרך, אולם בצורה שלא תזדקר לעיל, הקבוצה תשתמש במכתבים אשר יציינו לדוגמא שהמשך הדרך הוא במרחק של 100 מ' ע"י העץ שעליו יש סימן מצוין. על הקבוצה השניה לנוע אחריהם תוך כדי גילוי סימני דרך.

טשטוש עקבות

משחק עיקוב

משחק: המשחק יבוצע בשטח מגוון. נצל את הכרת הסביבה כגון סביבות הירקון לשם משחק זה.

סיכום
כסיכום על ידי שאלות ותשובות הסבר שבפעולה הבאה נמשיך בתרגיל דומה אולם הפעם נחליף בקבוצות, ולבסוף הסבר את הסביבה אותם עברתם.

פעולה מספר 5:

נושא: משחק כנ"ל אולם הקבוצות התחלפו, ראה גם פעולה זו בשילוב בהכרת הסביבה ותכנן טיול. הוסף למשחק נקודות מתח שונות כגון לכתוב מכתב ולקרוע מכתב למספר חלקים של הקבוצה הרודפת לחבר את המכתב ולהבין את תוכנו.

פעולה מס' 6:

נושא: הוסיף במשחק זה כתבי סתר מוסכמים במקום א = ת ב = ש וכו'. קח תמונה מעיתון ותכתוב עליה מכתב ואחר מכן לקרוע את התמונה. על הקבוצה לחבר התמונה, ולמצוא את תוכן המכתב.

הצופה במעקב אחרי בעל חיים

הקבוצה במסתור בגמה משחק העיקוב

פעולה מס' 7: עקבות

נושא: עקבות.

המקום: שטח פתוח, אדמה לחה.

אופן ההדרכה: הסבר, הצגה, ע"י משחק.

אמצעי עזר: עזרי אמון (עקיבה), חלוקת ציורי עקבות, מחברת ועיפרון.

שלבי הפעולה: 1. מבוא.

2. עקבות אדם.

3. סיכום.

מבוא: רק דרך אחת ללמוד מקצוע זה ׀ אמון ממושך ובלתי פוסק!

החל בקריאת עקבות של חברך הקרוב אליך. להלן ב"ספר האגדה" אנו מוצאים מעשה נאה של טביעת עין. מעשה בשני עברים שנשבו. והיה השובה מהלך אחריהם, אמר אחד מן השניים לחברו: "גמל זה, שהיה מהלך לפנינו בדרך, סומא באחת מעיניו וטעון שני נודות. אחד של יין ואחד של שמן". אמר להם השובה: "בנים לעם קשה עורף! מאין אתם יודעים וגמל זה אינו נראה לעין?" אמרו לו: גמל אוכל מן העשבים שלפנינו מאותו צד שהוא רואה ומצד שאינו רואה אינו אוכל, וטעון הוא שני נודות, אחד של יין ואחד של שמן: של יין מטפטף ובשמן צף. רדף השובה אחרי הגמל ומצאו כדבריהם. בא ונשקם על ראשם והביאם לביתו ועשה להם סעודה גדולה. חכמים הם השניים, על כי הבינו דבר מתוך דבר, ראו את העקבות והכירו כי גמל הלך לפניהם. ראו את העשב שנאכל ראו טיפות שמן שצפו על פני החול ושל יין שקעו ונתנו את הסימנים, אם כי לא ראוהו מעולם.

עליך לזכור מספר כללים, צעדי גבר שקומתו בינונית, אורך צעדיו 75 ס"מ ולעומתו המרחק בין צעדיה של אישה קטנים יותר. בעלי החיים המצויים בארצנו משאירים בדרך כלל עקבות קטנים משל האדם ולכן גם עמוקות יותר. כמו כן צעדיהם בהליכה קטנים

ובשעת ריצה משאירים פס חול שנזרק לאחור. האדם הוא היחידי הדורך בכל כף רגלו, אם לא נביא בחשבון את הצב הארנבת והשפן הדורכים אף הם במלוא כף רגלם, בעקבות סוס יכול אתה להכיר את מהירות התקדמותו ברגע שהנך מסתכל בהם לפי הכללים הבאים: בהליכתו עושה הסוס שני זוגות עקבות בפרסותיו עקב הרגל השמאלית האחורית לפני זו של הרגל השמאלית הקדמית. ועקב הרגל הימנית הקדמית תכף אחרי זו של הרגל הימנית האחורית. אותם העקבות תמצא גם בשעת ריצתו של סוס אלא שהצעד יותר ארוך.

אבחון עקבה

צורת הרגליים האחוריות הנה על פי רוב יותר ארוכה וצרה מזו של הרגליים הקדמיות, כמו-כן, הזבל משמש סימן חשוב להימצאו של בעל חי בסביבה וברור שיש לשים לב באם לא שונה המצב עקב גשם או רוח העלול לייבשו במהירות.

זיהוי נכון חייב להיעשות על ידי הסתכלות חדה בכל פרט שלכאורה נראה חסר ישיבות. יש הרבה ללמוד מאפר המדורות חם אור קר, כמה זמן ישבו שם. שיירי סעודה המעידים מהו סוג המזון שאכלו האנשים אם אכלו לשובע או לא, סימני לווין כגון בדלי סיגריות, קופסאות, פיסות נייר שטרם דהו הם בולטים שלא נקשה להבחין בהם ולקבוע מהותם וזהותם.

לאחר מה שנאמר לעיל, אין ללמוד עיקוב אך ורק בפעולות הניתנות כאן, אשר מהווה בסיס בלבד, עליך לפתח בקרבך את התחושה לכך, תחושת הסתכלות אשר נקנית אך ורק ע"י אמון ממושך יום-יומי ובלתי פוסק עד שתחושה זו תיהפך לטבע, עליך לשים לב לכל פרט. בהיותך לדוגמא בחורש שים לב לענפים כפופים, נטויים, שבורים ודרכים, אולי תמצא שעליהם בעלי חיים מסוכנים בין קוצים, על גדר, ליד קיר. נחש וגשש מי עבר, מתי עבר, ולמה נשאר בשער וכד'. וכאשר הנך נתקל בשיירי אוכל קליפות, ניירות סימני לוואי אחרים, נחש מי היו כאן, מה עשו, מה אכלו וכו'.

כאשר אתה עוקב שים לב:

1. כמה היו ההולכים (מספרם).

1. האם ישנם עקבות נוספים של עגלות סוסים, מכוניות וכד'. כי מספר ההולכים תלוי גם בזאת.

1. האם כיוון העקבות אחיד?

1. האם מהירות העקבות אחידה?

1. האם הייתה פניה באמצע הדרך?

1. לשם מה הייתה החנייה?

1. האם זמן רב חנו?

רצוי לרשום תחילה מערכת שאלות שמעניינות אותנו באותו העיקוב שאנו עורכים או שיצאנו לבקש אחריו. לאט לאט לפי החקירה השב את התשובות לכל שאלה ותקבל בצורה זו את התמונה המתאימה. יש לרשום מן הצד פרטים שאין עליהם שאלות מכוונות. אין למחר בהוצאת מסקנות ובנתינת המענה לשאלות. יש לחפש סמוכין חזקים יוצאים לשאלות.

יש פעמים שמטעים אותנו בכוונה: נכנסים לנחל, אולם אין עוברים אותו וחוזרים לאותו צד. נכנסים לנחל, עוברים בו לאורך שפתו ורק אחר-כך עוברים לרוחבו או שחוזרים לאותו צד כך שאין למחר לקבוע אם עברו את הנחל או לא.

סיכום ביניים: סכם ע"י שאלות ותשובות. רשום על הלוח או כל חניך ירשום במחברתו את הכללים העיקריים בנושא הנ"ל. מכאן נתחיל ללמוד צורת העקבה. נתחיל בעקבות של אדם.

עקבות אדם: הושב את החניכים בחצי גורן והראה להם על פני האדמה הלחה סימני עקבה והסבר להם כיצד להבדיל בין עקבות. כעזר השתמש בעזרי אמון העקבה. א. אורך העקבה. ב. רוחבו. ג. אורך ורוחב הסוליות והרווח הקצר ביותר ביניהם. ד. עם מסמרים או גומי. ה. מספר שורות במסמרים, מספר המסמרים בכל שורה. ו. צורת פרסות העקב והסוליות. ז. צורת ראשי המסמרים. ח. סימנים מיוחדים. לאחר שלמדנו את כולם כיצד להבדיל עקבות, תן למספר חניכים להסביר את העקבה.

משחק: כולם יושבים על הקרקע כשהסוליות מופנות לחזית, הוצא חניך החוצה ותן לאחד החניכים עם סוליות ברורות לדרוך על שטח חלק נקי ולח, קרא חזרה את החניך שיזהה של מי העקבה. חזור על המשחק הזה מספר פעמים.

סיכום: סכם ע"י שאלות ותשובות. הסבר שבפעולה הבאה נלמד עקבות אדם בתנועה.

פעולה מספר 9: עקבות בתנועה

נושא: עקבות אדם בתנועה.

המקום: שטח פתוח, אדמה לחה.

אופן ההדרכה: הדגמה, לימוד, משחקים.

אמצעי עזר להדרכה: רצוי על שפת הים.

שלבי הפעולה: 1. לימוד.

2. משחקים.

3. סיכום.

(ערוך חזרה על הפעולה הקודמת)

הסבר: לימוד כללי העקיבה הנו מעניין כשלעצמו גם בלי שינוצל לצרכים אישיים, אך בלימוד לא די באם אין מפעילים את כוח הדמיון. שתי התמונות הניתנות להלן ממחישות במידה רבה את האפשרות לקבוע בקטע קצר של קו התקדמות מיהו האדם שעבר במקום מסוים ומה הייתה מטרתו.

1. העקבות עם החריץ ביניהם מעידות על אדם המוביל מריצה. קבוצת העקבות במרכז

ושני השקעים המרובעים לידם מוכיחים כי מוביל המריצה חנה במקום למנוחה קצרה

אדם מוביל מריצה

2. בתמונה שניה מבחינים מיד בעקבות של שני אנשים אשר אחד מהם צעדיו נורמליים לעומת צעדי חברו בעלי מרחקים קצרים יותר ומלווים שקעים על מוט הליכה. מכאן שבעל המוט הנו עיוור המתקדם בהיסוס האופייני לעיוורים ונעזר על ידי מלווה המנחה בפניו את דרכו.

עקבות אדם עיוור

עקבות אדם הנעזר במקל הליכה

עקבות אדם בתנועה: הכן חלקת אדמה X55 מטר. הושב את החניכים מסביב לחלקה הדגם לפנייהם בכל מסלול את התנועות כדלקמן:

1. הליכה רגילה.

1. הליכה מהירה.

1. ריצה.

1. הליכה אחורנית.

1. הליכה עם משא.

הסבר כל סוג של תנועה.

הליכה רגילה: העקבה שטוחה ורק העמקה קלה בקצה העקבה הקדמי, אם תעביר קו ישר במרכז מסלול תראה שהעקבות מרוחקות והמרחק בין העקבות קטן.

הליכה מהירה: המרחק בין העקבות גדול, קרובים יותר לקו המרכזי של ההליכה וקצה הקדמי שקוע יותר.

בריצה: המרחק בין העקבות גדול, נמצאים בקו ישר כמעט שלא רואים את העקב והקצה הקדמי שקוע יותר.

הליכה עם משא: כמו בהליכה רגילה, אבל העקבה שקועה יותר.

הליכה אחורנית: העקב שקוע מאוד, הקצה הקדמי שטוח.

משחק: בצע מספר תרגילים כאשר חניך או שניים מתרחקים, בעזרת הנשאים אתה מבצע את העקבות (בסימנים) ועל החניכים היוצאים לזהות את צורת התנועה.

משחק: מתאים לאחר גשם. הקבוצה מתחלקת לשניים. שתי הקבוצות עוברות לשני מקומות שונים, בצורה כזו ששום איש לא יראה את הנעשה בקבוצה הנגדית. במקום הנמצאת כל קבוצה תוקיעים מוט בקרקע, לפקודה "רשום שמך!" רושם כל אחד את שמו על פיסת נייר גדולה ועוטף בה אבן. לפקודה: "התפזר!" הולך כל אחד לכיוון אחר בהשאירו את עקבותיו בדרכו. אחרי כ- 100 מ' של צעד, מניח כל אחד את הנייר וחוזר בדרך עקיפין כך שלא ימחק ולא יופיע בשטח המשחק, אל מקום ריכוז שתי הקבוצות שתקבע לשם כך בתחילת המשחק. אחרי ששתי הקבוצות גמרו והתרכזו, עוברת כל קבוצה לשטח מגרש חברתה, כל אחד מנסה ללכת לפי העקבות ולמצוא את הפתקאות עם שמות החברים, הקבוצה שמצאה רוב השמות זכתה.

משחק: שוב לימי הגשם, אם לאו, מכינים מלבן רחב באדמת חול. מסמנים גבולותיו רבוצים מים במידה מספקת. הקבוצה ישובה במרחק רב ואינה רואה את המלבן, שולחים בחשאי את אחד החניכים לעבור במקום המלבן ולסמן עקבות. כדי להטעות את החניכים שאולי ראו את ההולך שולחים חניכים נוספים למקומות אחרים, לתפקידים אחרים, העובר במלבן חייב למחוק את העקבות שמחוץ למלבן. מביאים את החניכים למקום המלבן ואומרים להם שיבחינו בעקבות למי הם שייכים. החניכים עומדים מחוץ למלבן, במשחק זה עורכים חליפות. אפשר לחלק את הקבוצה לשתיים, קבוצה אחת גבה אל המלבן, אחד מתוך חברי הקבוצה השניה (שפניה אל המלבן) עובר על פני השטח וחוזר למקומו ועל הקבוצה הראשונה לפנות לחזית ולמצוא את החניך שעבר על המלבן.

סכס: הסבר כי אמצעי בדוק להבחנת עקבות היא הליכה והסתכלות בכיוון השמש. משחק הצללים מבליט את העקבות. סכס את הפעולה ע"י חזרה על עקבות אדם. הסבר שבפעולה הבאה נראה איך נראית העקבה לאחר שנעשה יציקה בגבס.

עקבות בעלי חיים

עקבות בעלי חיים

<p>ריצה 25-30 ס"מ</p> <p>הליכה 15-25 ס"מ</p> <p>חיהול</p>	<p>בריחה חזונית סרוחקה</p> <p>הליכה 30-45 ס"מ</p> <p>כלב</p>	 <p>הליכה 30-45 ס"מ</p> <p>שועל</p>	<p>בריחה חזונית פחקלות קבוצות של הרבה צפרים</p> <p>הליכה 20-30 ס"מ</p> <p>צבי</p>	 <p>הליכה שזירה 130 ס"מ</p> <p>הליכה הפרחק 60 ס"מ</p> <p>סוס</p>
---	--	--	---	---

פעולה מס' 9: יציקת עקבות משימה

נושא: יציקת עקבה.

המקום: שטח פתוח.

אופן ההדרכה: הדגמה.
חיקוי ותרגול.

אמצעי עזר: גבס, רצועות קרטון ברוחב 1 ס"מ ובאורך של 60 ס"מ.

שלבי הפעולה: 1. הסבר. 2. הדגמה. 3. תרגול.

הסבר: הבטחת דיוק ההבחנה בפרטי העקבות מבוצעת בעזרת גבס דליל אותו יוצקים על פני שקע העקב. שיטה המקובלת ע"י חוקרי המשטרה הוכיחה את יעילותה ולכן גם חיונית עבור החניך.

הדגמה: א. הקף בסרט קרטון או חגורה ברוחב סנטימטר את אחד העקבות.

ב. ערבב גבס עם מים ושפוך את התמיסה לשטח הסגור עד שתגיע לדופן הנייר ותמלא את העקבה.

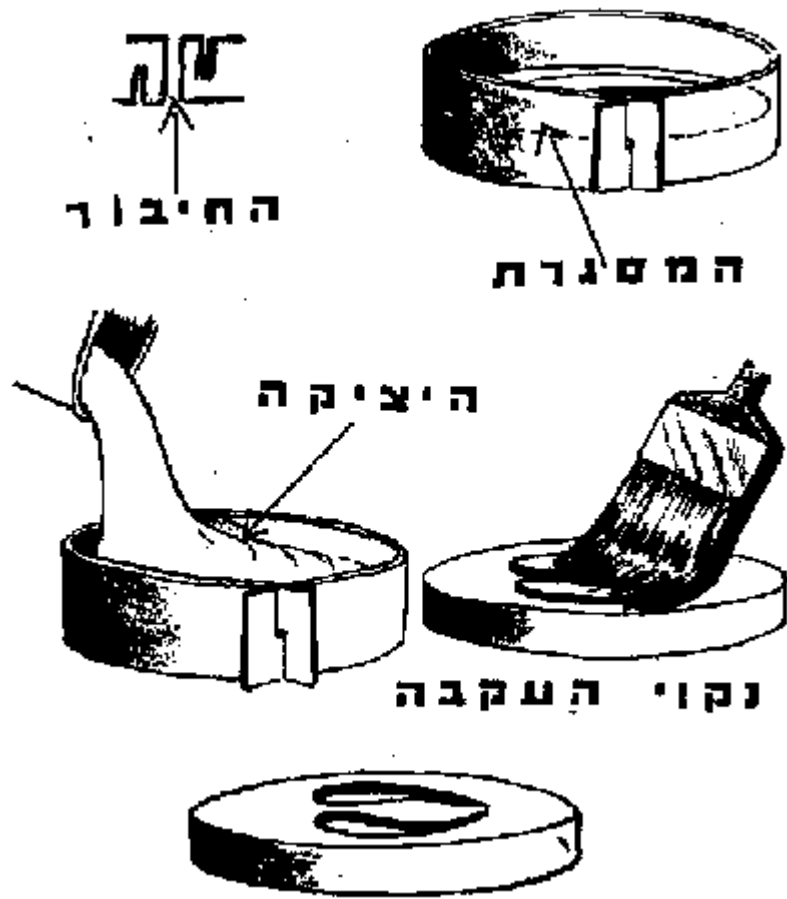
ג. עם יציקת הגבס יש להמתין מספר דקות לאחר מכן נותר להוציאו מן האדמה ולשוטפו משארית חול.

תרגול: תרגל עם החניכים יציקת העקבות של בעלי חיים וראה את התוצאה.

יציקת עקבות גבס לתוך מסגרת קרטון

פעולה מספר 10: עקבות יחפים

נושא: עקבות יחפים.

מקום: שטח פתוח.

אופן ההדרכה: הסבר, תרגול.

אמצעי עזר: אדמה לחה.

שלבי הפעולה: 1. הסבר.

2. תרגול.

3. סיכום.

הסבר: לעומת ההבדלים הבולטים לעין בין העקבות הנותרים על פני הקרקע ע"י נעליהם של הנעקבים, ההבדלים בין עקבותיהם של רגליים יחפות דורשים ידיעה וניסיון כדי לאפשר לעוקב לזהותם בבהירות יתר. השיטה המובאת כאן לידיעת הקורא מבוססת על העובדה שאין כפות רגליו של אדם אחר תואמות לכפות רגליו של חברו פרט לעיתים נדירות וכדי להבחין בהבדלים העדינים יש למדוד בדרך זו: מסמנים נקודה אחת במרכז העקב והשניה במרכז הבוהן, מעבירים דרכם קו הנקרא: "ציר מרכזי" לאחר מכן מעבירים קו קצר יותר ומשוך לשתי האצבעות הקיצוניות, כלומר הבוהן והאצבע הקטנה.

קו זה יחצה את שלוש האצבעות הנותרות ויצור זווית בהיפגשו עם קו הציר. מהקו המשוך יש להציב שני ניצבים שיחצו את האצבע הקטנה והבוהן.

בדיקת העקב: עתה אפשר לבצע המדידות עצמן;

1. אורך הציר המרכזי בין נקודות העקב והבוהן.

1. האורך המשוך בין שני הניצבים.

1. הזווית בין שני הקווים הנזכרים.

1. אורך הציר המרכזי בין נקודות העקב והקצה שנפגש עם המשוך.

1. אורך המשוך בין ניצב האצבע הקטנה והמפגש עם קו הציר.

כאשר הנך מאבד עקבות רגליו של אדם, שבעקבותיו אתה הולך, העבר קו מקצה האצבע הגדולה עד קצה האצבע הקטנה בה ושים לב איזה נקודה בקו מגיעות האצבעות האחרות ואת זאת סמן בפנקסך. וכאשר הנך מוצא מספר עקבות, עליך רק לבחון, אם הקו שלך מתאים לכל אחד מהם, ותמצא את העקבות הדרושים לך.

תרגול: תרגל פעולה זו ברגליהם של חניכך, ערוך מדידות ותשווה זאת עם האחרים בקבוצה.

פעולה מס' 11: עקבות רכב

נושא: עקבות רכב.

המקום: שטח פתוח.

אופן ההדרכה: הצגה ותרגול.

אמצעי עזר: אופניים.

שלבי הפעולה: א. הסבר.

ב. תרגול.

ג. סיכום.

הסבר: עקוב אחר כלי רכב שונה מהעיקוב הרגיל בו אני מתייחסים לעקבות כפות הרגליים. ברכב שהוא על גלגלים נלמד לדעת בעיקר את כיוונו ובהתאם לגלגליו את מבנהו של הרכב.

גלגלי עגלה עשויים בדרך כלל חישוקים.

גלגלי מכוניות עשויים צמיגים, בהתאם למבנה הצמיג ורוחבו נוכל לקבוע סוג המכונית.

גלגלי אופניים עשויים גם הם צמיגים.

הדגם: הדגם לחניכים דגם של אופניים. הסבר שבפניה נוצרים שני נתיבים. הנתיב הקרוב מצין כיוון הפניה. עבור עם החניכים ע"י סיבוב כביש וזהה נתיב מכוניות, הסבר שבסיבוב נוצרים שני נתיבים נוספים המצטלבים.

תרגיל: עבור עם החניכים בכביש מסוים וראה סימני מכוניות ואופניים. ראה את ההבדלים בין מכונית קטנה וגדולה, ובעיקולים תרגיל את הפניות.

סיכום: סכם את הפעולה ע"י שאלות ותשובות והודיע כי בפעולות הבאות נעביר הוצאת מסקנות מעובדות.

פעולה מספר 12: הוצאת מסקנות

נושא: הוצאת מסקנות.

מקום: שטח פתוח.

אופן ההדרכה: הסבר.

אמצעי עזר:

שלבי הפעולה: א. הסבר.

ב. תרגול.

ג. סיכום.

מכאן תבינו שע"י הפעלת הדמיון וקישור דברים הגיוניים אנו קוראים בעקבות מהלך מסוים של פעולה, זכור לכם הסיפור על שני העוורים שקבעו לאור עובדות מסוימות איזו בהמה הייתה זו? (גמל) וכי הגמל היה עיוור, משום שאכל עשב רק בצדו האחד של הדרך, כלומר מאותו מקום שראה, כמו כן הבחינו ע"י המשקעים של הטיפות שהם הובילו יין ושמן. ולאו דווקא מעקבות אנו מוצאים מסקנות מסופר על בדן-פאול מיסד הצופיות שהיה בין הלוחמים בדרום אפריקה. אותה שעה חנו לרגלי הר אחד, והוא שמע פתאום קול זעקת קוף קול אזהרה ובהלה. מאות אנשים נמצאו במחנה ואיש מהם לא שם לב לזעקת הקוף. רובם המוחלט לא שמע דבר. אך בדן-פאול שאל את עצמו: "מדוע השמיע הקוף זעקת אזהרה?" הוא נטל את משקפתו והסתכל בצוקים הגבוהים. עד מהרה ראה שלושה אנשים מסתתרים שם. אלה היו מרגלים ונשלחו ע"י האויב. שתי פלוגות קטנות נשלחו מיד ע"י בדן-פאול אל מרום ההר ועד מהרה נתפסו המרגלים, חושיו היו ערים, והוא הבחין בזעקת הקוף כזעקת אזהרה ולא סתם אזהרה. זכור לכם ודאי הסיפור על קים שהודות לעינו החדה הבחין בצעדיו של איש השירות לא באו לו מ"נפילה".

אוזן חדה תעזור גם לכם, אם תמצאו בחורש, ועדת ציפורים תפרח בפתאומיות, אין זאת כי אם משהו הבהיל אותם ויתכן והיה זה נחש או אדם אשר מסתתר בין העצים למטרות ריגול.

פיתוח החושים ייעשה בהתמדה על כל דבר וחרוט בזיכרון. כאשר אתה מדבר עם חברך או עם אדם מסוים חרוט בזיכרוןך את מראהו. אתם לא מתארים לעצמכם עד כמה אתם לא שמים לב לסובב אתכם. שלח חניך החוצה שלא יראה בכלל ותאמר לחניכים לתאר אותם בדיוק. שאל את החניכים כמה חלונות בביה"ס, וכו'.

תרגיל: עבור ע"י חלון ראווה קרוב. שהה על ידו 5 דקות, ולאחר זאת תאמר לחניכים לתאר מה הכיל החלון. העלה זאת בכתב, חזור לחלון ובדוק.

סיכום: סכם את הפעולה, חזור והסבר שאמנם במשך לימודנו את פרק העיקוב שיחקנו משחקים אשר מטרתם לפתח את חוש ההסתכלות, אולם באם כל חניך לא יתאמץ ובכל מקום יהיו אוזניו זקופות לשמוע ועיניו פקוחות לראות החוש לא ייקלט בו, בפרט בהוצאות מסקנות. מכל פרט שנראה פעוט ערך עלול לעזור ואפילו להציל חייכם או חיי הזולת.

למדריך :

בגמר העברה נושא העיקוב.

סכם את הנושא על ידי כרטיס המבחן.

בגמר הבדיקה החזר הכרטיס לחניך.

הסתדרות הצופים העבריים בישראל

הנהגה מקומית לצופי רמת-גן

כרטיס מבחן בעקוב

תשובה	חאריך	הכוחן	התימה
מטרת מקצוע העקוב			
סימני דרך דרגה ב'			
מכנה העקבה			
צורות עקבה בתנועות שונות			
יציאת גכס של עקב			
עקוב לאורך ג' ק"מ			

חאריך בסירת הכרטיס ..... מס' .....

שמו של הכרטיס עד לקבלת סמל דרגה ב'.

שם הצומה ..... קב' ..... גדוד .....

